

A legnagyobb gond a fogyatkozó gyermeklétszám

Interjú Dulka Andorral

Dulka Andor történelem szakos tanár 1995-ben kötött feleségével, Viola Lujza magyartanárnővel és gyermekeikkel Bácskából a dél-bánsági Ürményházára. Pedagógusi hivatása mellett sokat tesz a közösségért, egyebek mellett vezeti az Ürményházi Ifjúsági Klubot, dokumentumfilmeket készített az 1944/45-ös vérengzésekről.

A házaspár életében bekövetkezett fordulatról elmondták, hogy Ürményházán 1995-ben a falu iskolájában a visszahelyezett felső tagozatok megnyitóján a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületét Viola Lujza elnökségi tag képviselte, ahova férje is elkísérte. Szombaton volt az ünnepség, hétfőn már a falu előjárói telefonon hívták a házaspárt, hogy gondot jelent majd a magyar tannyelvű osztályok beindítása, mert hiányoznak a szaktanárok, eljönnek-e ide tanítani. Igent mondtak. A verbászi iskolában voltak állandó munkaviszonyban, ahol Dulka Andor több szerb osztályban tanított, mint magyarban, hisz akkor, 1995-ben már csak hetedik és nyolcadik osztályban folyt magyar nyelven az oktatás. Viola Lujza korábban Kúlán is tanított, de mivel elvitte karácsonyi éjféli misére a tanítványait, felmondást kapott, kitiltották a község minden oktatási intézményéből. A verbászi iskolában ő is állandó munkaviszonyban volt, többféle tantárgyat tanított, anyanyelvet sajnos nem. Verbászon a továbbiakban is megmaradt volna a biztos tanári állásuk, de ők Ürményházát választották, pedig abban az időben olyan kifejezett volt a szaktanárok hiánya, hogy egyetemi oklevelével nem lett volna nehéz másutt sem elhelyezkednie a kiváló, elhivatott tanár házaspárnak.

Vállalásukról faggattam.

Ürményházán történelemtanárként dolgozik, felesége magyar szakos tanár. Más településen is tanítanak?

Nincs elég óra az ürményházi iskolában. Kezdetben ezt úgy oldották meg, hogy a történelem és földrajz – ez utóbbi tantárgyat már Verbászon is tanítottam – mellett órakiégésztésként műszaki nevelést is tanítottam. A múlt tanévtől 3 iskola 4 helyszínén dolgozom: elsősorban Ürményházán, Zichyfalván (1 órám van) – ez az anyaiskola –; Györgyházán 6 órám és Istvánvölgyén szintén 6 órám van. Valójában azért csak 6-6 óra, mert tavaly óta egy miniszteri rendelet megtiltotta, hogy a kötelező normán felüli óraszám legyen bárkinek, úgyhogy

e két utóbb említett településen az ötödik osztályokban nincsenek óráim. Csak Ürményházán tanítok magyar nyelven. A térségben a falun kívül csak Székelykevéen, Torontálvásárhelyen van teljes magyar nyelvű oktatás, Hertelendyfalván pedig eléggé foghíjasan. Ott nem mindig jön össze egy egész osztályra való gyerek, tehát megtörténik, hogy például van első és harmadik osztály, de nincs második-negyedik. Vagyis ahogy a gyermeklétszám meg az iskola vezetőségének a jóakarata megengedi, ilyen foghíjasan magyarnak nevezhető oktatás folyik. A magyar nyelv és irodalom nagyobb óraszámú szerepel, mint a történelem, meg az iskolában működik magyar anyanyelv-ápoló-környezetnyelvi csoport, s Lujza már 5 éve Nezsényben is tanít. Nezsény Ürményházától több mint 40 kilométerre levő Temes menti kis falu. Itt az alsó osztályokban elsőtől negyedik osztályig 5-6 gyerek van, egy tanítónő foglalkozik velük. Ötödik osztálytól nincs magyar osztály, s ezeknek a szerb osztályba kerülő diákoknak Lujza tanítja az *Anyanyelv a nemzeti kultúra elemeivel* elnevezésű tantárgyat. Ez választható tantárgy, évente kell nyilatkozni, hogy akarja-e a diák tanulni. Sok függ attól, hogy milyen az iskolaigazgató, hogy szívesen látja-e ezt a tantárgyat, vagy úgy irányítja a szülőket, hogy eleve mást válasszanak, például informatikát vagy környezetvédelmet, amelynél nincs dolgozat, házi olvasmány, tehát a gyerekeknek könnyebb dolguk van.

Mit jelent ma faluhelyen tanárnak lenni a szórványban?

-- Ma már nem annyit jelent, mint régebben, ahogyan az iskola elveszítette a társadalmi megbecsültségét, úgy a tanárok is. Ugyanis a közösségekben általában a tanár szociális pozíciója szokta meghatározni a tekintélyét, ez most nem éppen nagy, úgyhogy nehéz faluban is tanárnak lenni. Szerencsés helyzetben vannak a tanárok ott, ahol jó együttműködést tudnak kialakítani a saját környezetükkel, hogy valójában az iskola a tanításon kívül szellemi műhelye is legyen a falunak. Jó lenne, hogy kapcsolatot tudjon kiépíteni az egyházzal. Nagyon fontos, hogy egy falunak jó legyen a tanítója és jó legyen a papja. Ám ez önmagában még nem elegendő. Az lenne az igazi, ha ez a két intézmény tökéletesen együtt is működne. Ez hatványozottabban erősítené a közösséget. Sajnos nem tudom azt mondani, hogy ez itt nálunk jól működik.

Ön vezeti az Ürményházi Ifjúsági Klubot. Ez hogyan működik?

-- Amikor 1995-ben ideköltöztünk, azon a télen megjelentek a kántálók, a kecskészők. Ezek élő népszokások a faluban. A Néprajzi Lexikonban kellett utánanéznünk, hogy tulajdonképpen miről is van szó. Lujzának jutott 1996-ban eszébe, hogy meg kell alakítani egy hagyományápoló kört és felkarolni és elvinni ezeket a népszokásokat – az akkor már eléggé kiterjedt – téli ünnepköri szokásfesztiválokra meg találkozókra. Vajdaságban elsőként Moholon szerveztek egy téli betlehemes találkozót, de időközben beindult a Dél-Bánáti Magyar Betlehemes Találkozó is. Budapesten zajlott a betlehemesek és a téli népszokásokat ápolók találkozója. Úgyhogy ez nagyon jó alkalom volt arra, hogy a magyar településektől is messze lévő falu gyermekeit minél több helyre elvigyük. Volt olyan gyerek, aki velünk lépte át életében először az országhatárt, vagy hetedikes korában látta meg először a Tiszát. Tehát a falu hagyományait sikerült megismertetnünk a szakmai közvéleménnyel, másrészt pedig a gyerekek sok helyre eljutottak. Ebből nőtt ki egy egyre bővülő tevékenységi kör. A fordulópontot a munkában a 2000. év jelentette, amely a magyar államiség 1000. éve és a kereszténység 2000-es évfordulója volt. Akkor már beindult a civil tevékenységek támogatásának a pályázati rendszere, úgyhogy olyan programokkal is tudtunk pályázni, mint például egy rock-opera színrevitele. *A tékozló fiú* című rock-operát, Iváncsits Tamás művét vittük színre. Vajdaság-szerte kilenc előadást ért meg. Beindítottuk a kétévente megrendezett evangelizációs szavalóversenyt is. Igyekeztünk olyan dolgokat tenni, amelyekkel felkaroljuk a saját tanítványainkat, szüleiket és az érdeklődőket. Másrészt pedig az volt a szándékunk, hogy ezáltal időnként legyen valamilyen történés a faluban. Évente zajlik a *Mit tudsz Torontál vármegyéről?* elnevezésű honismereti-történelmi vetélkedő, melyet a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületével közösen szervezünk, s amelyre a délvidéki iskolák mellett az utóbbi években a néhai Torontál vármegyéhez tartozó magyarországi iskolák diákjai is eljutnak (Tiszaszigetről, Újszentivánról, Újszegedről stb.). Tavaly decemberben lezajlott e vetélkedő, idén esedékes az evangelizációs szavalóverseny. Most már nem szervezünk évente 10-12 programot, de ezeket az elindított rendezvényeket életben tartjuk. Jó lenne, ha ezeket így, működőképesen át tudnánk adni helybeli fiatal értelmiségieknek, akik úgy érzik, ezt érdemes továbbvinni.

Van remény, hogy sikerül átadni?

-- Igen, mert az egész szerveződési forma olyan, hogy itt a tanulóinkra építünk, s van motiváltsága a diákoknak és a szülőknek is. Ha valamit csinálunk, azt úgy készítjük, hogy azzal valahova el is megyünk. A fiatal szülőknek, akiknek kisgyerekeik vannak, ez jó alkalom,

hogy egy jó szervezeti formába, kapcsolati rendszerbe csak beépüljenek és dolgozzanak. Volt már rá példa, hogy a helybeli óvónő vett részt egy -- a határon átvélő -- programban. Amíg van rá igény, érdemes csinálni, mert sok lehet a hozadéka az itteni általános iskolások és szülei számára. Csak egy példa: 1997-ben és 1998-ban, amikor még a számítógép nem volt ennyire elterjedve, két alkalommal is vittünk 8-10 fős csoportot Szegedre, számítógépes tanfolyamra. Nyilvánvaló volt, hogy ez az új technika elárasztja az egész lakosságot, s mi azt akarjuk, a mi diákjainkat ne érje annyira felkészületlenül.

Dokumentumfilmet készített az 1944/45-ös magyarellenes vérengzésekről. Folytatja a filmkészítést?

-- Egy eléggé zárt közösségről van szó, igen érdekes család- és falutörténettel, jól konzerválódott néprajzi szokásokkal. Család- és falutörténeti, néprajzi, szociográfiai interjúkat készítettem, ezeket hangkazettára rögzítettem. Munkám során találkoztam egy emberrel, akiről kiderült, hogy csúrogi származású és halálra volt ítélve. Nyolcévi rábeszélés után – mert korábban senkinek sem nyilatkozott erről – sikerült meggyőzni, hogy mondja el a történetét. Akkor már elérhető volt a digitális videokamera, ezzel rögzítettem az interjút. Visnyei Józsefnek, a 19 évesen önként bevonuló csúrogi honvédnek a történetével kezdődött a filmes pályafutásom. Folytattam, ahogy rá tudtam beszélni azokat az embereket, akiknek valamilyen közülük volt az 1944/45-ös atrocitásokhoz, illetve akiknek a családjuk érintett volt ebben. Készítettem több ilyen *beszélő történelem* műfajú vallomást (amit angolosan, előkelően oral historynak hívnak). Tizenkét ilyen dokumentum-vallomásom van, ezek közül 8 bácskai, s ebből is 6 csúrogi és 4 bánági történet. Közülük eddig hármat sikerült Szegeden, Mórahalmon, Aradon és Budapesten bemutatni.

Itt a Délvidéken is láthatta a közönség?

– Igen, Újvidéken, Nagybecskerekén és Temerinben. Valamint a zentagunarasi, illetve a magyarkanizsai EMI-táborban három évben is láthatott a közönség három vallomást. Helyben nem sikerült bemutatni.

Mennyire ismerjük a történelmünket?

– Valójában sok esetben felszínesen. Gyakran még akkor is, amikor érintettek az emberek, csak magát az eseményt ismerik. A problémát mélységeiben, a háttérben az ok-okozati összefüggéseket már kevesen ismerik.

S az 1944/45-ös történéseket?

A bánági magyarságot olyan értelemben megkímélte az 1944/45-ös vérengzés, hogy méreteiben nem volt akkora, mint Bácskában. Bácskát visszacsatolták az anyaországhoz, az ott működő adminisztráció az egész állami felépítmény a hatalom része lett. Tehát, sok ember ilyen szempontból célponttá vált. Bánág német megszállás alatt volt, így a magyarok kevésbé voltak a

hatalom részvevői. Nem mondhatjuk, hogy nem volt, de méreteiben jóval szerényebb volt a vérengzés a Bánságban. Történetek internálások, például ebből a térségből Versecre internálták az embereket. Ott magyar áldozat nem sok volt, a németeket viszont az ürményházi internáltak szeme láttára lövöldözték agyon. Aki jelen volt, aki ezt átélte, azt annyira megviselte, hogy egy egész életre komoly nyomokat hagyott benne.

Ön sokat tesz azért, hogy történelemtanáraink valós ismeretekhez jussanak, olyan ismeretanyaggal, tudásátadási módszerekkel találkozzanak, amelyekkel az egyetemi tanulmányaik során nem volt alkalmuk. Egyik főszervezője az újvidéki Apáczai Diákotthonban zajló pedagógus továbbképzésnek, az Apáczai Nyári Akadémiának.

-- A Nyári Akadémián a *Történelem és a magyarság* tanári továbbképzés főszervezője vagyok. Ennek megszervezését azért láttuk fontosnak, mert tudományosan újszerű, szellemében is korszerű módszerekkel dolgozó gárdát tudunk minden évben meghívni. Elsősorban, hogy új témákkal, a történelem eddigi ún. fehér foltjaival ismerkedjenek pedagógusaink. A nagy tekintélyű magyarországi előadók, fiatal kutatók hozzák magukkal azt a magyar történelmi szaknyelvet is, amely elég gyorsan változik. Fontos célkitűzésünk, hogy pedagógusaink lépést tudjanak tartani a korszerű tudományos eredményekkel, vagy legalább ne szakadjanak le az aktuális tudományos történésekről. Ezt úgy érzük el, hogy a szakma legjobbjaikat hívjuk meg, mint pl.: Tökéczki Lászlót, Szakály Sándort, Görömbei András, Aczél Petrát, Zakar Pétert, Balázs Gézárt és körét... Fontos szakmai munkát végeznek, a szakmában is igazodási pontként jelennek meg, és mindig szívesen eleget tesznek a meghívásunknak.

A dél-bánsági magyar oktatás terén mi a helyzet? Nagyon aktuális a kérdés, hisz április elején kezdődik az általános iskolai jelentkezés, a leendő elsősök számbavétele.

-- Azt hiszem, az a legfontosabb, hogy megadjuk a maximumot mindenkinek, aki vállalja a tanulást az anyanyelvén. Régen a magyarság nem tudott ilyen könnyen tanulni a Bánságban, mint most. Saját példából tudom, hisz diákéveimben ötödik osztályos koromtól a gimnázium befejezéséig albérlő voltam Nagybecskerekén és az egyetemi éveim alatt is Újvidéken. Kollégiumi ellátás és anyagi támogatás nélkül. Az akkori osztályok létszáma a többszöröse volt a mostaninak. Nálunk Ürményházán például 7 diák van a hatodik osztályban, mi Nagybecskerekén hatodikos koromban harmincnolcan voltunk a magyar osztályban. Ma nagyon jó kollégiumi rendszer működik Nagybecskerekén: a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolánövérék Kollégiuma több mint 40 lánynak tud nagyon jó minőségű ellátást nyújtani, Muzslán az Emmausz fiúkollégium mintegy 70 diáknak – főképp a

szórványból érkezőknek – tudja biztosítani a bennlakást. Ezek a kollégiumok nagyon fontos közösségalkotó intézmények. Vallási, nemzeti szempontból fontos dolgokra hívják fel a diákok figyelmét, foglalkoznak velük, emellett kijelölt tanulási idő van, szaktanári felügyelettel, segítséggel. Sok szülőnek anyagi szempontból komoly gondot jelent gyermeke iskoláztatása. Az ilyen családok miatt létesült muzslai központtal a *Szórvány Alapítvány*. Felújítottuk a *Bánáti Magyar Iskolaalapot* is, amely a két világháború között jött létre. A második világháború alatt terebélyesedett ki ez a mozgalom, amelynek az volt a célja, hogy a jó előmenetelű, de szegény sorsú magyar diákokat és a kollégiumokat támogassa. Minden olyan diákot felkarolunk, aki az alapítvány látószögébe kerül, s akiről tudjuk, hogy tehetséges, de a szülők anyagi helyzete miatt kérdésessé válhat a továbbtanulása. Ilyen szempontból az a magyar gyerek, aki akar tanulni, biztosan nem veszhet el. Az újvidéki Apáczai Diákotthon is érdemes megemlíteni, amely harmincegy-néhány fiúnak és negyven lánynak teszi lehetővé a bennlakást mindössze havi néhány ezer dinárért. Ez nagyon méltányos ár. Az anyagilag nehezebb helyzetben lévő szülőnek sem kell megijednie attól, hogy ha jól tanul is a gyerek, ő belerokkan anyagilag a taníttatásába. Míg az általános iskolások és a középiskolások egy tanévre 90 eurós támogatást kapnak, addig az egyetemisták magyarországi forrásokból havi 150 eurónyi ösztöndíjban részesülnek (ezt az MNT ítéli oda), amely nagyon komoly segítség. Ha valakinek sikerül a kollégiumba bejutnia, ott a 150 eurós ösztöndíjból már a menzai étkezést is meg tudja oldani. Annak ellenére, hogy a rossz és a még rosszabb között változó anyagi helyzet és a munkanélküliség jellemző e térségre, mégis úgy látom, hogy elérhető az iskoláztatás azok számára, akik komolyan gondolják a továbbtanulást. Jó lenne, ha gyerekeink tanulmányikat minél tovább magyar nyelven végezhetnék és minél magasabb képesítést szerezhetnének. Ezzel nem a kétkezi munka, a szakma becsületét kérdőjelezem meg. Sokkal inkább arról van szó, hogy statisztikai adatok bizonyítják: a többségi nemzet soraiban az általános iskolát befejezők zöme négyéves középiskolában szeretne továbbtanulni. A magyarságra nagyobb arányban jellemző az, hogy fiataljai ipari szakiskolába iratkoznak. Igaz, hogy minden ügyes kezű mesteremberre szükség van – reméljük, a munkának is visszajön majd a becsülete --, csak az a baj, hogy így a magyarság értelmiségi réteg nélkül marad.

Sok fiatal Magyarországon tanul tovább és nem jön vissza, mert alacsony fizetés, munkanélküliség várja.

-- Ez az egyik gond, a másik pedig az, hogy lassan már nem lehet elhelyezkedni annak, aki nem valamely párt tagja. Nem egy esetben hallottam, hogy (nem olyan hangerővel ugyan, mint a többi kérdést), de azt is megtudakolják az állásinterjúk alkalmával, hogy melyik pártnak a tagja a jelölt.

A dél-bánsági oktatás megmaradása szempontjából milyen kiutat, milyen teendőket lát?

-- Vannak olyan dolgok, amelyek meghatározóak, mindenekelőtt a gyermekvállalás. Tehát, a demográfiai tényező. Ha megmaradt volna az ötvenes évek gyermekvállalási tendenciája, akkor most nem lennének ezek a gondok a magyar iskoláztatás körül, sokkal inkább azon kellene gondolkodni, hogyan bővíteni az iskolaépületeket, hogyan növelni a tantermek számát, hogy elférjenek a tanulók. Nem pedig azon, hogyan lehet elérni két tanuló esetében azt, hogy megmaradjon az osztály. Nagyon fontos, hogy mindenki vállalja önmagát. Ennek hiánya kezd oda vezetni, hogy nem csak a vegyes házasságból származók, hanem a színmagyar családok gyermekei is szerb osztályba járnak. Eddig Ürményházán az volt a gyakorlat, hogy a vegyes házasságban született gyerekek magyar osztályba jártak, mert a család úgy gondolta, szerbül úgyis megtanulnak. De az utóbbi időben már nem magyar osztályba járnak ezek a gyerekek. Ez nagy érvágás olyan környezetben, ahol a magyar osztályokban elsőtől nyolcadikig mindössze 40-50 gyerekkel számolhatunk. Az a cél, hogy minél tovább megtartsuk a magyar oktatást. Egy esetleges gazdasági fellendülés esetére vannak elképzelések. Például: sok üres ház van a falunkban is, s sok fiatal házaspár, ha munkalehetősége, biztos megélhetése lenne itt, akkor gyerekeivel egyetemben ide költözne. Ha több családot rá lehetne beszélni, hogy ide költözzön, akkor sokat javítana a magyar oktatás helyzetén. A szórványban élő magyarságnak nemcsak az a nagy gondja, hogy nem tudja a saját értelmiségi rétegét „újratermelni”, hanem az is, hogy önállóan nem tud olyan stabil gazdasági talajt biztosítani, amely helyben megtartaná a fiatalokat. Legalább 70 üres ház van a faluban, itt a házak olcsók, akár 3-4000 euróért lehet házat vásárolni. Egy magyarországi beszélgetésben ajánlottam, hogy az anyaország ne támogassa 5 évig a pártokat, senki másnak ne juttasson pénzt, hanem egy ilyen program hatékonyságát próbálják ki. Vegyenek házakat a szórványban és segítsék a fiatal vállalkozókat, akik itt akarnak élni és boldogulni családjukkal. Ha gyermekeiket magyar iskolába járatják, akkor tíz év múlva a ház menjen át az ő tulajdonukba. Nem olyan nagy ördögösség ez. Mint már említettem, tanítók olyan

falvakban, ahol nincs magyar nyelvű oktatás, ám ott is látni olyan tolltartót, ahol magyarul írja tulajdonosának a nevét: NAGY. Ez a gyerek soha magyar iskolába nem járt, ám neki, a családjának fontos, hogy ők magyarok. Külsőségeiben, a padon levő tolltartón is vállalja a vezetőkevet, holott sok esetben épp az ellenkezője jellemző, hogy eltitkolják. Azt hisszük, hogy ott, ahol már régen megszűnt a magyar iskola, ott már nincs is magyarság. Az, hogy nem így van, akkor látja az ember, amikor egy ilyen környezetben lépten-nyomon magyar beszédet hall.

Tíz-tizenöt évvel ezelőtt Balassa Julianna, a dél-bánsági magyarság egyik jeles képviselője azt nyilatkozta, 16 ezer magyar él a Nagybecskerek és Belgrád közötti térségben.

-- A dél-bánsági térség földrajzilag egy nagy régió, a legutóbbi népszámlálás eredményeit még nem tették közzé, de becslések szerint mintegy 13 ezres lélekszámú magyarság él a Duna, a Temes és a román határ által bezárt területen. A magyarok által lakott települések egyrészt nagyon szétszórtak, nagy távolságra vannak egymástól, másrészt pedig nem homogén a közösség. Ürményháza, Székelykeve etnikailag a legtisztább. Ahol nem így van, ott gyorsan megfordul az etnikai arány. Mire gondolkodok? Amikor Balassa Julianna kezdő tanárként Torontálvásárhelyen kezdett dolgozni, még mindössze 7 szerb gyerek volt. Azért, hogy ne utazzanak Antalfalvára, nyitottak nekik egy osztályt. Amikor a tanárnő nyugdíjba ment, már több volt a szerb ajkú diák, mint a magyar. Tehát, egy tanári pálya alatt is megfordul az etnikai arány. Mivel három szerb iskolában is dolgozom, látom, hogy ott is drasztikusan csökken a gyermeklétszám. A zichyfalvi községben 2010-ben összesen 38 gyerek született. Különböző településeken élnek, s akkor lesz majd nagy gond, amikor ötödik osztályba kerülnek, mert valójában ez egy nagyobb osztály. Ha áttérnek a diáklétszám alapján történő finanszírozásra, a pedagógusok egy egész hadserege marad munka nélkül. Még nem tudunk semmit, hogy hogyan néz majd ki ez a sokat emlegetett racionalizáció. Tudjuk, a tömbmagyarság körében is gondok vannak az osztályok létszámával. Ez nem vigasztal bennünket. Mindannyiunknak meg kell vívunk a saját harcunkat.

